

ושננתם

בשבילי האורות של תורות
הגלה והנסתר המשולבים

'חג הפסח' תשפג

אליהו רוזמריין.
ירושלים עיה"ק תובב"א

המשך מאמר 'מעות סתומים'

מאמר ב

סיכום המאמר הראשון בקצרה:

רבותינו התנאים חידשו לנו דין 'מעות סתומים' יפלו לנדבה. פירוש: על אף שיש לנו הלכה למשה מסיני שמלמדנו 'מותר חטאת תמות': כלומר: חטאת שבסוף מאיזה שהוא סיבה לא צריכים להקריב אותו, הרי שדינה למיתה. כמו כן למדנו: שמי שהפריש כסף כדי לקנות בהם קרבן חטאת, ולבסוף אינו מקריב בהם את הקרבן מכל סיבה, הרי שדין הכסף הזה להליכו לים המלח.

בדיני נזיר חידשו לנו רבותינו התנאים, שמי שהפריש מעות לשלושה קרבנות הנזיר, שהם: חטאת עולה ושלמים, והוא לא פירש וייחד את הכסף לאיזה קרבן מהם, אם לבסוף הוא לא מקריב בכסף את הקרבנות, לא חל על הכסף הדין של 'לכו לים המלח', אלא קונים בכסף הזה נדבה והוא מוקרב על גבי המזבח. רבותינו האמוראים הרחיבו גבולות דין זה בכמה צורות.

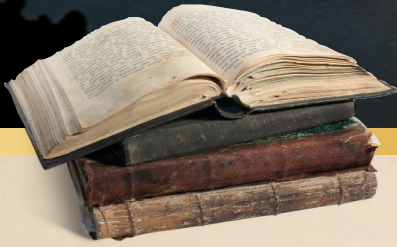
דין מחודש זה, לא ביארו חכמינו טעמו ושורשו. בפי חכמינו הוא נקרא 'הלכה הוא בנזיר' כלומר הלכה למשה מסיני.

הרמב"ם מבאר בהקדמתו לשישה סדרים, שהלכה זו של חטאת שמתו בעליה, יש בה היגיון וטעם. הראייה לכך: הלכה זו שכחו בני ישראל בימי האבלות על משה רבנו, ועתניאל בן קנז בחריפותו ופולפולו הצליח לדרוש ולחדש את הדין הזה מתוך הפסוקים.

במאמרנו נרצה להציע טעם והיגיון לדין זה, על פי תורת רבי שמעון בר יוחאי באדרא רבה.

נסכם בקצרה את מה שבארנו שם במאמר הראשון:

באדרא רבא שבספר הזוהר פרשת נשא. מגלה רבי שמעון הבנה חדשה במהות הספירות העליונות כאשר הוא מצייר אותם כ'פרצופים'. כלומר: אנחנו יכולים להבין את הכוחות הרוחניים כאשר נצייר אותם כ'אנשים'. אלא שבמקום אנשים רבי שמעון מנסח את השפה 'פרצופים'. רבי שמעון והחבריא מרחיבים בדבריהם, ומנסחים את המרכבה הרוחנית כ'משפחה' רוחנית, בדומה למשפחה שאנו מורגלים לחוות בעולמנו הגשמי. מבנה המשפחה הרוחנית: חמשה. סבא, אבא, אמא, נכד, וזוגתו. רובו של האדרא רבא, מוקדש לכבודו של הפרצוף המובחר שהוא הסבא של המשפחה, אשר נקרא בפי בני החבורה: 'אריך אנפין'. באידרא רבי שמעון מזדרז ומזרז את החבריא, לדרוש בסודות המשפחה הרוחנית, ובכך לבנות ולתקן את כל העולמות, ולהשפיע טוב ורחמים על עם ישראל, ועל העולם.

אריך אנפין - וחכמתו, שנקראת חכמה סתימאה

כפי שהוסבר הרי שהסבא של עולמות הרוחניים נקרא בשם **אריך אנפין** (הפרצוף הגדול), רבי שמעון וחבריו מאריכים באדרא רבא לתאר ולצייר את מהותו והשפעתו של **אריך אנפין**, בייחוד מבליטים החבריא את חשיבות ראשו של הסבא אריך אנפין, כדוגמת המוח האנושי שמורכב מגולגולת ומוח, כך ראשו של אריך אנפין מורכב מגולגולת ומוח, כאשר הגולגולת מקיפה את המוח השוכן בה, המוח הזה נקרא בפי האדרא **חכמה סתימאה**, חכמי הקבלה שבכל הדורות טרחו לבאר את מהות המוח של הפרצוף הנבחר והחשוב בכל העולמות העליונים, ובייחוד הסבירו מפני מה חכמתו של המוח הזה מכונה **חכמה סתומה**.

חכמה סתימאה - שאינה מובנת לסובבים אותו

חכמי צפת ובראשם רבותינו הרמ"ק והאריז"ל (ראה: הרמ"ק בספרו אור יקר ובספר הפרדס, האריז"ל בספרו עץ חיים שער אריך אנפין) כתבו, שאכן **חכמה סתימאה** נקראת סתומה לפי שחכמתה נעלמת ואינה יכולה להיתפס במוח האנושי, להמחשת הדברים ניעזר במשל מהאדם הגשמי: מוחו של ילד לא יכול להבין את מה שהמוח של מבוגר מבין, כדוגמא נשתמש בפער של הבנה שמתגלה בין הילד לאביו כך שהילד אינו מסוגל לרדת לסוף דעתו של אביו, אולם הילד יכול להבין במקצת את עומק שכלו של אביו, מכיון שהעולמות שלהם קרובים זו לזו, לעומת זאת הילד יתקשה מאוד להבין את שכלו של הסבא, זאת כתוצאה מהפער הגדול בין השניים והמרחק הגדול בין העולמות שביניהם, כך פני הדברים בדמויות הרוחניות: **זעיר אנפין** (הפרצוף הקטן) שהוא הילד הרוחני, יכול להבין במקצת את **החכמה שבמוח** של אביו הרוחני שנקרא **אבא**, אולם אינו יכול להבין את **החכמה שבמוח** של הסבא הרוחני שנקרא **אריך אנפין** (הפרצוף הגדול) מפאת הפער הגדול שקיים בין השניים, לכך נקראת חכמת הסבא **סתימאה** שאכן כשמה כן הוא סתומה ונעלמת משכלם של בני אנוש.

שערות האדם - ומהותם

אולם מכיון שרצון הבורא שהנבראים יוכלו ליהנות ולהפיק תועלת מה**חכמה סתימאה** של הסבא **אריך אנפין**, לכך נבראו **שערותיו של אריך אנפין** שבהם מתגלה חכמתו של הסבא לנכד, להמחשת הדברים ניעזר במשל מהאדם הגשמי: מאז ימיהם של חכמי קדם ועד ימינו, הביעו חכמי הזמן השארות שונות במהות **השערות** האנושיות, נוכל לסכם את תוכן הדעות כך: השערות נמצאים בשולי גוף האדם, וגם ניתנים להסרה מגוף האדם, משמעות הדבר שהשערות מבטאים את האדם מעבר לגבולות גופו, כלומר: השער משמש כקשר בין האדם לזולתו כמשל שהשערות עצמם מעבירים מסרים מהאדם לעולם החיצון, הופעת שער האדם משפיעה על עיצוב דמותו כלפי העולם החיצון, ויש בכוחה לקשר בין האדם לסביבתו.

שערות אריך אנפין - התגלמות חכמה סתימאה

בכך נוכל להבין, שאף הסבא **אריך אנפין** שחכמתו נעלמת מאת הנכד **זעיר אנפין**, וכאמור שחכמתו מכונה **חכמה סתימאה** לפי שהיא אכן סתומה ובלתי מובנת לבני אדם, בכל זאת יוכל הנכד להבין מעט מחכמתו של הסבא על ידי **השערות של אריך אנפין**, כפי שהוסבר הרי שהשער משמש כאמצעי תקשורת מהאדם חוצה לו, ומראה השער מגלם בתוכו מחכמתו של האדם, ונמצא שעל ידי שערותיו של אריך אנפין הוא משפיע מחכמתו לכל נכדיו (הפרצופים) שתחתיו, ובעצם כל התקשורת שיש לעולמנו עם העולמות הגבוהים יותר, כולם נעשים בתיווך שערותיו של הסבא הגדול שמכונה בלשון האידרא **אריך אנפין**.

שערות - צמצום החיות

בתורת חב"ד אף מוסבר בהרחבה, שהשערות יש בהם **חיות מצומצמת** לעומת שאר הגוף, כלומר: הם צומחים וגדלים יחד עם כל הגוף, אך הם אינם ממש חלק מגוף האדם, הראייה לכך: השערות ניתנים לגזיזה מגוף האדם בלי שהגוף ירגיש כאב כל שהוא. הסיבה לכך כפי שהוסבר: השערות נמצאים בשולי הגוף כאמצעי תקשורת בין האדם לעולם החיצון, ולכך גם אינם חלק ממשי מגוף האדם, אלא כחלק שולי ביחס לגוף כולו, וגם החיות שלהם מזערית ביחס לגוף כולו.

שערות הראש - ושערות הזקן

כפי שניתן לראות בחוש, קיים הבדל מהותי בין שני קבוצות השערות בכל אדם בין שערות הראש לשערות הזקן, ההבדל מתבטא באופי השער, במראה, בצורת הגדילה, ולעיתים אף בצבע. רבינו האריז"ל מבאר שמהות ההבדל בין השערות נובע ממהותם השונה לגמרי של **השערות העליונות**. בספר **עץ חיים** מחלק האריז"ל את סוגי השער כפי רמת החכמה הגנוזה שבמוחא **סתימאה** שמתגלה באמצעות השער. **שערות הראש** בהם מתגלה רמה גבוהה ועמוקה יותר של חכמה, לכך שערות הראש צומחים מהקרקפת שמשם נובע מקור החכמה. **שערות הזקן** (הדיקנא) שם מתגלה רמה פחותה ושטחית יותר של חכמה, לכך שערות הזקן צומחים מסוף הפנים, מקום שכבר התרחק מעט ממרכז המוח.

שערות הראש - חכמה שאינה מובנת

שערות הזקן - חכמה מובנת

ההבדל בין שני סוגי השער אינם רק במהות החכמה שמתגלית דרכם, אלא יוצרים **אופי שונה בתפקידם**. לפי מה שהסברנו הרי תפקיד השער להעביר מסרים מהאדם לעולמות שחוצה לו. כמובן שחכמה ברמה גבוהה, אינה מובנת לסביבה, כמו חכמה רמה פחותה שמובנת היטב. לכך החכמה של **שערות הזקן** היא חכמה שמתגלה לכולם ואפילו לרמה הכי נמוכה, לעומת החכמה של **שערות הראש** שאינה מתגלית אלא לחכמים ברמה גבוהה (לבירור הסתירות בדברי האריז"ל בנידון זה. ראה: ציון אליהו עמוד סג והלאה, ועוד, לעיון במשנת חב"ד: שערי הייחוד והאמונה לר' אהרון מסטרלשה). הבדל זה יוצר ששערות הראש נעלמים מהעולמות התחתונים, לעומת שערות הזקן שנגלים ומוחשיים בעולמות התחתונים, והחכמה שמתגלית בהשפעתם מוחשית ומורגשת יותר {לכך הזקן מסמל את התגלות שיא הרחמים בכל העולמות, התגלות זו ענפה מאוד להרבה סוגי התגלות, כאשר המפורסם שבהם הוא: י"ג מידות של רחמים שמתגלה דרך שערות הזקן, התגלות זו מכונה באידיש: י"ג **תיקוני דיקנא** (שלוש עשרה, תיקוני הזקן)}.

מלחמת הטוב והרע - על השפעת השערות

כלל ידוע שחוזר ונשנה לאורך כל ספר הזוהר וספרי הקבלה הוא: בעולם קיימים שני כוחות שפועלים בשווה: **טוב ורע**. בשעה שברא אלוקים את עולמו, הוא נתן רשות גם לכוחות ה**רוע** ליהנות מהחכמה שיורדת ומתגלית דרך הסבא **אריך אנפין**, אולם כיון שכוחות הרוע מנצלים את החכמה לרשותם, הרי שלא ניתן להם כוח ליהנות מחכמת הסבא אלא ברמה הפחותה ולא ברמה הגבוהה. אולם כוחות הרוע מנסים להבין ולהשיג את חכמתו של הסבא, ואכן תפקידם של **בני ישראל התחתונים**, למנוע מכוחות הרע להשיג את החכמה הזכה והעמוקה, וזאת על ידי **מלחמה** שהם נאבקים עם כחות הרוע, וזהו העבודה של התחתונים שנקרא **מלחמת טוב ורע**.

שערות הסבא - מול שערות הנכד

כתוצאה מכך: נוצר הבדל מהותי בין שערות הסבא **אריך אנפין** לבין שערות הנכד **זעיר אנפין**. כפי שהוסבר החכמה של הסבא שמכונה **חכמה סתימאה**, מתגלית בשני צורות **שערות הראש ושערות הזקן**. הסברנו שהם שני רמות של התגלות, שערות הראש - חכמה עמוקה, שערות הזקן - חכמה פשוטה. הסברנו שהרמה הגבוהה של חכמת **שערות הראש** של הסבא **אריך אנפין** מונעת מכוחות הרוע את יכולת להבין ולהשיג חכמה ברמה כזאת. מנגד חכמתו של **זעיר אנפין** היא ברמה פחותה מזאת של הסבא, ברמה כזאת שאפילו החכמה שמתגלית דרך **שערות הראש** של הנכד, יש לכוחות הרוע את היכולת להבינה. לפיכך, כדי שלא יוכלו כוחות הרע להשיג את חכמתו של זעיר אנפין: הנכד לא מגדל את שערות ראשו אלא את שערות זקנו.

הסיבה שרצוי לא לגדל שערות האיש

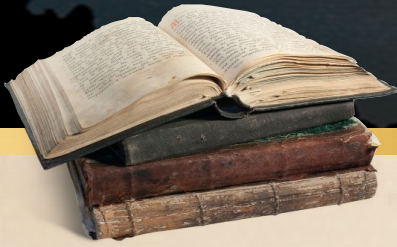
מכיוון שבני האדם החומריים שאנחנו מכירים בעולמנו הם תבנית של הנכד **זעיר אנפין** הרוחני שמקומו בעולמות העליונים, וכפי שהוסבר הרי שזעיר אנפין מגדל רק את זקנו ולא את שערות ראשו, לכך גם האדם הגשמי בעולמנו רצוי שישלח את שערות ראשו ויגדל את שערות זקנו. הסיבה לכך: כפי שראינו עבודתם של בני ישראל למנוע את גישתם של כוחות הרע לשערות הראש של הנכד **זעיר אנפין**, לכך ראוי שישלחו שערות ראשם ובכך הם חוסמים בעד כוחות הרע להשיג ולהבין את החכמה הגלומה בתבנית השער {ואכן התורה מסתייגת מגידול שער פרא, ולעיתים אף מצוה ומחייבת גילוח השער, כדלהלן: כהן גדול אסור לגדל פרע אף חוץ למקדש. כהן הדיוט אסור להיכנס לאזורים מסוימים בבית המקדש כאשר ראשו פרוע. כהן אסור לעבוד בבית המקדש כאשר ראשו פרוע. וחכמינו מציגים את גידול השער כהופעה שלילית, ראה להלן. כמו כן חכמינו מעודדים את גידול הזקן, וישנם שיטות שהוא מצוה או אפילו חובה}.

השערות - והמשיכה להתייפות

תובנות אלו בהקשר השער, מסבירים לנו את הסיבה שבני אדם נוטים להתייפות בשערותיהם, הסיבה לכך נקשרת למה שבארנו: השער משמש כאמצעי תקשורת בין האדם והעולם החיצון, כאשר נביט בפני האדם נגלה, כי בשערות גלומים הבעה פנימית עמוקה, שלפעמים היא עמוקה יותר אף מהבעת הפנים. ייפויי השערות היא שפתם של בני האדם להתבטאות בפני אחרים, ההתייפות הוא אמצעי של האדם לבטא את עצמו בעיני הזולת. כמו כן להיפך: הסיבה מביטה בשער כמשהו שמדבר ומבטא את האדם העומד ממול, השער מעצב ומסגיר את העומד ממול בעיני הזולת.

אלא שדווקא מהסיבה הזאת, השער נהפך למקום מסוכן ורגיש. נטייה זו של ייפויי השער כדי להתייפות בעיני הזולת, עלולה לבלבל את האדם ולהקסים אותו בעולם היופי ותאוות הלב, לכך הזהירו חכמינו והרחיקו את האדם מגידול שער הראש, תוך כדי שהם מצביעים על ענקי הקומה של אומתנו שנשבו בקסם השער. **יוסף מסלסל בשערו היה, לפיכך אמר הקב"ה אני מגרה בך את הדוב מיד**, כמו כן אמרו **אבשלום נתגאה בשערו, לפיכך נתלה בשערו**. הרי שבשער יש ניגודיות קיצונית: ביטוי של חכמה והדרת פנים מחד, ומשיכה ליופי חיצוני ותאוות הגוף מאידך.

הניגודיות הקיצונית הזו של התנהגות השער, מוסברת היטב לפי מה שאנו מנסים להבהיר במאמר זה: השער בגלל מיקומו בשולי הגוף, ומעט החיות שיש בהם ביחס לשאר הגוף, מאפשרים לכוחות הרע להיאחז בשער האדם. אחיזתם בשער האדם מאפשרים לכוחות הרע ליהנות מהחכמה שנובעת מהמוח דרך השערות. כתוצאה מכך: האדם מתייפה בשערו ייפויי חיצוני, ונמשך אחרי היופי המדומה ושרירות הלב. לכך אמרו חכמים: מוטב שלא יגדל אדם שער ראשו כלל, ובכך ימנע עצמו מהמתח והניגודיות שקיים בשער {וכאמור: האדם הוא כפיל של זעיר אנפין הנכד, שאינו מגדל את שער ראשו, אלא את זקנו}.

סיכום:

חכמת האדם נמצאת בתוך המוח. תקשורת המוח לעולם החיצון, מתקיימת באמצעות כמה גורמים, ביניהם 'השער'. השער צומח בשולי הגוף, וניתן אף להסירו, לפי שהוא מקיים כעין גשר בין האדם לעולם שמחוץ לו, ואכן השער מסגיר בעיני הצופה את האדם שממולו. האדם מבטא את תחושותיו לעולם החיצון באמצעות ייפויי השערות.

שני רובדיים של חכמה מתגלמים באמצעות השער: חכמה עמוקה - בשער הראש, חכמה פשוטה - בשער הזקן. כתוצאה מכך יש סיכון בגידול שער הראש, לפי שרמת החכמה העמוקה שמתגלמת בה, אינה מובנת דיו לאדם, והוא יכולה לגרות בו את יצר היופי והחומריות.

בשער הזקן לעומת זאת: מתגלם רמה פחותה של חכמה, שמובנת היטב לאדם ואינה יוצרת בלבול. בחוש רואים שיש הבדל מהותי אצל אנשים בין שער הראש מחד שמסמל יופי, לעומת שער הזקן שמסמל השראה.

הניגודיות הקוטבית שקיים בשער הראש, היא הסיבה שתורתנו הקדושה וחכמיה עמודי העולם, הביעו עמדה שלילת בהקשר גידול שער הראש. הסיבה לכך: הניגודיות שנגזרת מחכמה עמוקה שלעיתים אינה מובנת היטב לבני האדם, יוצאת בלבול ועלולה למשוך את האדם אחרי החומריות והחיצוניות. בעיני חכמים עדיף לוותר על התגלמות החכמה שבשער, כדי שלא להתעמת עם המשיכה החיצונית שהשער מייצג.

לעומת זאת, שערות הזקן מבטאים רמה פחותה של חכמה, חכמה שמובנת היטב לבני אדם. לכך ראוי ורצוי לגדל את שער הזקן, שמגלמים את השפעת האצילות והיופי של החכמה של האדם.

בשפתם של רבי שמעון והחבריא: יש חלוקה בין שערות הסבא 'אריך אנפין', לבין שערות הנכד 'זעיר אנפין'. בשער הסבא מתגלם חכמה של 'אריך', חכמת הסבא עמוקה ורחבה, כך שביכולת הסבא לבאר את חכמתו לסובבים. בשערות הסבא לא קיים אי הבנה שיכולה ליצור בלבול, אלא אדרבה שערותיו הם מקור להתגלמות החכמה ברמה הגבוה ביותר שקיים בעולמנו.

לעומת שער הנכד 'זעיר אנפין'. כיון שאין חכמת הנכד ברמת העומק של חכמת הסבא, לכך הנכד לא תמיד מצליח להסביר את עומק חכמתו באמצעות שערות ראשו, חוסר יכולת ההסברה יוצר ניגודיות מסוכנת, ופותחת אפשרות לכוחות ה'רע' ליהנות ולהתעמק בחכמת שער הראש. כוחות הרע מנתבים את השכל שבשערות להמשך אחרי היופי והחומרי. לכך אין פיצוץ הנכד 'זעיר אנפין' הנכד מגדל את שערות ראשו.

שער הזקן של הנכד 'זעיר אנפין', הוא מקור להשראה והתגלמות חכמתו של הנכד לכל העולמות שתחתיו. הסיבה לכך: החכמה שמתגלמת בזקן היא ברמה פחותה, רמת חכמה כזו יש ביכולת הנכד להבין ולהסביר, לכך היא אינה יוצרת אצלו בלבול. כיון שהחכמה שמתגלמת בשער היא ברורה ומובנת, אין לכוחות ה'רע' את היכולת לנתב את השכל שבשערות להמשך אחרי היופי והחומרי.

